

1. BURDA (152) sb f

sg N burda (26). ◇ G burdy (21). ◇ D burdzie (1). ◇ A burdę (30). ◇ I burdą (1). ◇ L burdzie (10).
◇ pl N burdy (16). ◇ G burd (11). ◇ D burdām (2). ◇ A burdy (26). ◇ I burdami (2). ◇ L burdách (6); -ách (3) *RejWiz* (2), *RejZwierz*; -ách : -ach *StryjKron* (1 : 2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Zamieszanie, rozterka, niepokój; zamieszka, rozruch, awantura, bijatyka, bitwa, zwada; kłótnia, spór; walka, wojna, zapasy, turniej; turba, turbel(l)a* Cn (150) : Rzekł [Ezop]/ tedy tá burdá będzie/ Kiedy Pan Bog ná ład śiędzie. A vmárli będą wltáwác *BierEz* C3v, O2; *RejRozm* 401; A ktora [miłość'] iest pocźciwa á ktora łzkodliwa Abowiem w tym turniru dziwna burdá bywa. *RejWiz* 43v; Iuźci wolno do złęgo k dobremu nie możełz/ Ale pátrzay w tey burdzye czym fie wlpomoc możełz. *RejWiz* 134v, 43v, 70, 92v, 109v, 137v (12); *RejZwierz* 108v; A Sftálá fie burdá wielká ná niebie/ Michał y z Anyoły fwemi walczyli s fmokiem *RejAp* 101, 97, 102, 157v, Ddv; Była burdá ząwždy o ty łłowá iákoś łtyłzał *SarnUzn* Gv; á zwłáłzczá gdy oná burdá była powłthálá w ludzyoch/ gdy Apoštołowie kazáli wltác á chodzić onemu chromourodzonemu człowiekowi *RejPos* 282, 33v, 108v, 132v *marg*, 133v *marg*, 134; A łzczęłliwe to miáłto / ták powiádaia/ ktore czálu pokoioi boi fie burdy/ á wczás do tego gotuie potrzeby łobie. *RejZwierc* 171, 17, 115, 116, 116v, 138v (15); *StryjWjaz* A3v, C2v; *PaprPan* A2, Ev, H2, Ee2; Ty [Boże] wielowładny [...] ty morze łzalóné Y ludzkie burdy króćilz/ mieniác boie W lubé pokoie. *KochPs* 93; *StryjKron* 477, 512, 587, 607; *CzechEp* [380]; *KochSz* B3; *PudłFr* 68; Y to też nie mniefy mam zá burdę wierę/ Kráđzieżą dybác ná Venerę *RybGęśli* C2.

burda przeciw komu (4): Ten Demetryus zwykł był z šrebrá odlewác kłztałty onęgo zacnego kołciołá Dyány/ [...] z kąd máiac zyłk wielki wzrułzył ty burdy przeciw słowu Bożemu *BibRadz* I 77 *marg*; *RejAp* 169v; *WujJud* 133v; *WujNT* 474.

burda o co: Táłke y pocźciwy człowiek/ iefli mu fie nie przytráfi burdy mieć o oyczyżnę łwą/ álbo o Rzeczłpółpolithą łwą z nieprzyiacielem iákiem do tego należącym/ niechże fie łamie *RejZwierc* 23v.

burda z kim, czym (44): *RejWiz* 30, 101v, 129, 177v, 189v (6); *RejZwierz* 113; *BibRadz* I 98b *marg*; Táł fie iuż wypilufie co fie będzie działo po wlpokoieniu tych burd s czártem y łwiátem. *RejAp* C, [C]4v, CC2v, 94 [2 r.], 100, 103v, Dd4v; *RejPos* A4, A4v [2 r.], 16v, 58, 143 (7); (*marg*) Burdá s łwiátem s ciálem á z dyabłem. (–) *RejZwierc* 116, 17 [2 r.], 23v [2 r.], 85v [2 r.], [121]v [2 r.], 212 (16); *CzechEp* [399]; *NiemObr* 168, 171; *KochProp* 8; Ia widzę beż iakieikolwiek wielkiey burdy znim niebędzie *ActReg* 101, 86.

Przysłowie: Złotá ogniefm probuia/ Gdzie dobre byđz czuia. Táłke y przyiacielá na ten czás wyłóży/ Szczęście kiedy ku tobie łwoie burdi mnoży. *CzahTr* I.

Zwroty: »w burdach broić się, burdę broić« (2): Mars fie też záłię znowu w łwoich burdach broi *RejWiz* 33v; Pátrzże iáką z nią [łwiat z cnotą] ząwždy burdę broi/ Nas dziwnie łtroi. *RejZwierc* 116.

»burdę czynić«: Záprawdęć niemieli przecz ci tey burdy czynić zápámiełáli łynowie Máłhki łwey/ miełic łogowác mdłóści Kołciołá Bożęgo. *SarnUzn* C3.

»burdę mieć« (23): Powieđzyálá Minerwá/ widzilz miła páni/ Y iac też tu nie chodzę mieđzy fiołkámif [...] Wierz mi žem y ia też tu dołyc burdy miáłá. *RejWiz* 33v, 101, 129, 189v; *RejZwierz*

113; *RejAp* CC2v; *RejPos* A4v [2 r.], 16v, 58, 143, 332v; *RejZwierc* 17 [2 r.], 23, 23v [3 r.], 85v, 121v (10); *ActReg* 86. Cf »walczyć a burdę mieć«.

»burdę stroić« (2): Zetrze frogim dekretem potwarcę frogyego/ Ktory chciał burdy ftroić w pośrzod ludu yego. *LubPs* Q4; *RejPos* 133v.

»wieść burdę« (7): *RejWiz* 177v; *BibRadz* II 98b *marg*; *RejPos* A4; A łam w łobie ząwždy przyrodzenie łwoie/ kthore łie vbrawłzy w požądliwość iáko w mocną zbroię/ ząwždy s tobą burdę wieść mułi. *RejZwierc* 148v; *CzechEp* [399]; *NiemObr* 168, 171.

»w burdę zająć«: Azalż tám co ze włtydem w łzalonym łbie znydzye/ By łiedzyał z Bárnádynem s káždym w burdę zaydzye. *RejWiz* 30.

Wyrażenia: »świeckie burdy; burdy świeckie, świata« (7 : 5): A iáko práwy mocarz łobie rołkázuię/ Gdy łie tym łwieckim burdam dziwnie przypátruie. *RejWiz* 142, 5, 10, 44v, 104v, 185 (7); *RejZwierc* 80; *RejPos* 267; *RejZwierc* 113v, 171, 177v.

peryfr. »Aeneaszowa burda« = *Eneida*: Pálsterłtwo/ Orániná/ y z Aeneáłową Burdą słynie/ poki Rzym Krzełciánłtwá głowá. *RybGęłli* B3.

»trojańskie burdy; burdy trojańskie« = *wojna trojańska* (1 : 1): Bom AEnealżá iáko żywá nie widziáłá/ Anim w Troiánłkié burdy Afriki poznáłá *KochFr* 91; *KochMuza* 27.

Szeregi: »burdy i bunty a wojny«: Skąd rozmaíte burdy/ y bunty á woyny poddáných przeciw Pánom powłtály *WujJud* 133v.

»burdy, porażki, miotanie«: Iuż też wiemy iáko tá bełtia byłá zábíta/ iákie wielkie burdy/ poralżki/ miothánie y zábijánie Celárzow w nim bywáło. *RejAp* 112v.

»burda, (a) rozterk (kłopot, trwoga, trudność); rozterki, burdy« (10 : 1): *RejWiz* 90, 136v; *RejAp* 176; *RejPos* 10v, 342v; A owłzem Pánu Boguł powinien dzyękowác iżci łie dał przebić przez ony frogie burdy/ rołterki/ á kłopoty łwiátá tego/ á dałci doczekác wdzięcznego pokoia twego *RejZwierc* 172v; Iákie były rołterki iákie frogie burdy/ Ze tákich nie mewály y Tátárlkie ordy. *RejZwierc* 249v, 172v, 173v [2 r.]; *GostGosp* 20.

»burdy a srogołci świata tego«: cie tu Pan nadobnie vpominác ráczy/ ábył ząwždy [...] łie nie łękał tych przyłżlych burd á frogołci łwiáthá tego *RejAp* 137v.

»walczyć a burdę mieć«: Ale ząwždy walczyli á wielką burdę vłtáwicłnie mieli z niecnotámi á z rozmaíteymi łpráwámi łwiátá tego *RejZwierc* 23v.

»burda a (albo, i) wojna (zamieszka, zamieszanie, rozruch); walki, (a) burdy« (4 : 2): Walki/ burdy/ rołterki/ że łie huffy wáłá/ Dzyáłá łtráłżno łtrzáłkáia/ á domy łie palá. *RejWiz* 93v; *RejAp* [169]v, BB5; *KuczłKat* 325; *KochAp* 12; niewierni Zydzi przeciw wiernym vłtáwicłne burdy y rozruchy włżczynáli *WujNT* 474.

»zwady, burdy, wojny (szturmy); burda, zwada« (2 : 1): Abowiem łzalonemu łnádnie dodać rády/ Kiedy łámá myłł ciągnie do burdy do zwády. *RejWiz* 78v; *RejPos* 71v; *RejZwierc* 157.

W przen (1) :

Zwrot: »wieść burdę«: A ty [...] hárcuyże vłtáwicłnie á wiedz burdę s tą ząwikłaná á záfzáłowaná [!] myłłá łwoia *RejZwierc* 85v.

2. *Człowiek niespokojny, kłóliwy, zaczepny; awanturnik, warchoł, zawadiaka (1)* : Kiedy fie tám nędznicy iáko pczóły roią/ A w różlicznych trudnoścjach wítawicznie broią. Ze ty możesz tám wytrwác z burdámí tákiemi *RejWiz* 66.

3. *coll. Hałastra, hołota, zgraja (1)* : Ale żebym lię nie zdał być iednym z tey roty, Co leda za przyczynką z Kościołem drą koty, [...] Gdyby nie dla zgorńzenia/ łtyłzałbyś Abfurda, Ktore zá łobą niešie oná leśna burdá. *KlonWor* 47.

Synonimy: 1. bunt, burza, burzka, fasoł, rozterka, rozruch, szturm, walka, waśń, wojna, zamieszka, zamieszanie, zwada.

BZ